ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

НАЙДЬОНОВА МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ВЕЛИКОГО МІСТА

08.02.03 – Управління, планування та державне регулювання економіки

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 1995

яді рукопису.

Робота виконана у Харківському державному університеті.

Науковий керівник:

— доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України Галуза Станіслав Григорович.

Консультант:

— доктор географічних наук, професор Голіков Артур Павлович.

Офіційні опоненти:

— доктор економічних наук, професор, академік Екологічної Академії України Балацький Олег Федорович;

— кандидат економічних наук, доцент Апілат Раїса Володимирівна.

Провідна організація — Харківський державний економічний університет.

Захист відбудеться „11" квітня 1995 р. о „15" годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 02.02.10 в Харківському державному університеті за адресою: 310002, м. Харків, вул. Мироносицька, 1, ауд. 3-63.

З дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського державного університету.

Автореферат розісланий „10" березня 1995 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **А. Б. КАЦ**

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні масштаби і темпи розвитку продуктивних сил потребують радикальної зміни ставлення до питань, пов"язаних з охороною навколишнього природного середовища і з раціональним використанням природних умов і ресурсів. Ці питання мають велику соціальну і економічну значимість, оскільки йдеться про здоров"я людей і збереження національного багатства - природи, про дбайливий, господарський підхід до споживання природних благ.

Найбільш злободенні екологічні проблеми в великих промислових містах. Це пов"язано з розширенням господарської діяльності людини, ростом промислового і приміського сільськогосподарського виробництва, використанням у сфері людської діяльності нових матеріалів і властивостей природи, нових джерел енергії, ростом чисельності населення і збільшенням його концентрації в містах.

При аналізі проблем взаємодії людини і навколишнього природного середовища в сучасному великому місті можна виділити три групи проблем: по-перше, проблеми, пов"язані із впливом антропогенно зміненого навколишнього середовища на міське населення; по-друге, проблеми, що виникають в результаті забрудненого навколишнього середовища міст на природні екосистеми як у самих містах, так і на прилеглих до них територіях; по-третє, проблеми, що є наслідком впливу забрудненого навколишнього середовища міст на їх матеріально-технічні об"єкти.

В останні роки екологічним аспектам навколишнього середовища міст присвячено багато праць загальнотеоретичного і прикладного характеру. Однак цілий ряд економічних аспектів цієї проблеми залишається недослідженим. Більш поглибленої розробки потребують питання економічної оцінки природних умов і ресурсів і дії механізму їх платності.

При переході до ринкових методів управління територіями, наданні містам дедалі більшої самостійності у рішенні економічних питань однією з головних проблем є створення по-справжньому дійового організаційного механізму управління системою природокористування. Інше величезне завдання, що стоїть перед міськими органами влади, - це інвестування бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів в розвиток території, залучення коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів для покращення екологічного

стану у місті, управління бюджетними фінансовими ресурсами. У цих умовах господарювання особливо гостро стоїть питання про зміну підходів до управління навколишнім природним середовищем великих промислових міст. Все це підкреслює актуальність вибраної теми дослідження, визначає її практичну значимість.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка основ організаційно-економічного механізму управління природокористуванням великого промислового міста і забезпечення ефективного використання природоресурсного потенціалу території.

Мета роботи обумовила необхідність постанови і вирішення таких завдань:

- оцінити екологічний стан міського навколишнього природного середовища, виявити проблеми, що потребують вирішення в умовах переходу до ринкових відношень;
- розробити методику виділення екологічно несприятливих районів міста;
- дослідити взаємозв"язки між станом навколишнього середовища і функціональною структурою міста;
- розробити основи механізму утворення та вилучення екологічної диференційної ренти;
- проаналізувати існуючі методи планування, стимулювання та регулювання природоохоронних заходів і обгрунтувати використання ряду методів в існуючих економічних умовах;
- визначити найбільш суттєві джерела фінансування природоохоронних заходів;
- розробити основи організаційного механізму управління природокористуванням на території великого промислового міста.

Об"єкт і предмет дослідження. Об"єктом дослідження є великі промислові центри, зокрема найзначніший центр Лівобережної України - місто Харків та його адміністративні райони. Предметом дослідження є економічні взаємовідносини між природою і людиною, що складаються в процесі споживання природних умов і ресурсів, тобто механізм управління системою природокористування.

Теоретичну і методологічну основу дослідження склали законодавчі акти України, постанови і рішення уряду і Верховної Ради України з питань охорони навколишнього природного середовища, підвищення ефективності використання природних ресурсів і управління природокористуванням.

У роботі широко використовувались методичні, інструктивні документи Кабінету Міністрів України, Міністерства по охороні природи, Держкомітету по статистиці, Держстандарту України, статистичні матеріали Виконавчого комітету народних депутатів м.Харкова, статистичного управління Харківської області, Держуправління по охороні навколишнього середовища, Держкомітету по гідрометеорології за 1987-1993 р.р., а також література вітчизняних і зарубіжних авторів з питань природокористування, багатомірного статистичного аналізу.

При розв"язанні поставлених у роботі завдань застосовувався компонентний і кластерний аналіз, а також методи аналізу часових рядів. При обробці вихідної інформації на ЕОМ разом з стандартним математичним забезпеченням прикладного статистичного аналізу використовувалась спеціальна програма, розроблена по алгоритму автора з урахуванням особливостей поставлених і вирішуваних у роботі завдань.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в розробці методичних основ удосконалення організаційно-економічного механізму управління природокористуванням на території великого промислового центру.

Зокрема сформульовані і обгрунтовані такі положення і результати, що виносяться на захист:

- методика оцінки і комплексного статистичного аналізу екологічного благополуччя адміністративних міських районів, а також виділення екологічно несприятливих районів, яка розроблена з урахуванням даних про функціональні характеристики районів;

- рекомендації по утворенню і основам механізму вилучення екологічної диференційної ренти;

- пропонована схема організації фінансової корпорації території /регіону/ для максимально ефективного використання грошових коштів для фінансування природоохоронних заходів.

Практична значимість. Одержані в дисертації наукові результати доцільно використовувати при розробці комплексу заходів, направлених на покращення екологічної ситуації у великих промислових містах, типу м.Харкова.

Запропонована методика класифікації міських адміністративних районів за станом екологічного благополуччя при відсутності достатньо достовірної інформації про забруднення навколишнього природного середовища може бути використана для цілей прогнозуван-

ня стану зовнішнього середовища і планування заходів по раціональному природокористуванню в межах великого промислового центру.

Визначення екологічної диференційної ренти може стати основою для розрахунку плати за природні умови і ресурси, що покликана стимулювати ресурсозбереження і зменшення викиду забруднюючих речовин і стати важливим джерелом фінансування природоохоронних заходів.

Створення фінансової корпорації /чи фінансової холдингової компанії/ дозволить максимально ефективно використовувати внутрішні фінансові засоби території, а також створити умови для широкого залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Це дозволить акумулювати грошові кошти і здійснювати ефективний контроль за їх використанням.

Апробація роботи. Основні положення дослідження були повідомлені і обговорені на республіканській науково-практичній конференції "Еколого-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в умовах формування ринкових відносин" /м.Мелітополь, 1993 р./, на міжрегіональній науково-практичній конференції "Регіони в незалежній Україні: пошук стратегії оптимального розвитку" /м.Харків, 1994 р./, на наукових семінарах кафедри економічної та соціальної географії Харківського державного університету.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі економічної та соціальної географії ХДУ в межах планової теми № 3.5.4.1.2 "Розробка теоретичних основ територіальної організації господарства та населення" /Наказ Мінвуза України № 600-7/562 від 4.05.1989/.

Публікації. Основні положення дисертації викладені в 6 опублікованих роботах загальним обсягом 1,1 д.а.

Структура дисертації. Послідовність і логіка поставлених завдань визначили структуру дослідження, що складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку літератури. Дисертація містить 146 сторінок основного тексту, 2 додатка, 11 таблиць, 13 рисунків. Список літератури вміщує 143 найменування, з них 11 зарубіжних джерел.

2. КОРОТКИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

У вступі обгрунтована актуальність теми дослідження, сформульовані основні цілі і завдання дослідження, а також його тео-

ретико-методологічна база, викладена наукова новизна і практична значимість одержаних результатів.

У першій главі "Управління системою природокористування як предмет дослідження" розкрито суть основних понять і категорій за обраною темою дослідження, виділені особливості управління економіко-географічних об"єктів.

У другій главі "Сучасний стан та досвід природоохоронної діяльності" проведений комплексний аналіз природокористування у зарубіжжі, виділені сучасні напрямки управління системою природокористування в Україні і державах СНД, дано аналіз стану навколишнього природного середовища у м.Харкові.

У третій главі "Формування і розвиток організаційно-економічного механізму управління системою природокористування на території великого промислового центру" розроблено: основні принципи та методика проведення комплексного економіко-статистичного аналізу екологічного благополуччя міських адміністративних районів, основи розрахунку екологічної ренти і плати за природні ресурси, шляхи удосконалення фінансування і стимулювання раціонального природокористування, а також структура запропонованої організації фінансової корпорації території /міста/ та її роль у вирішенні екологічних питань.

У заключенні підбиті основні підсумки дослідження, а також сформульовані висновки та пропозиції.

3. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

3.1. Необхідною умовою для успішного вирішення проблем природокористування у великому промисловому центрі є розуміння того, що природокористування в межах міського середовища не зводиться тільки до вирішення питань охорони навколишнього природного середовища.

Проблеми природокористування в сучасну епоху одержали якісно новий зміст, надзвичайно ускладнились, стали глобальними. Поява самого терміну "природокористування" пов"язано з іменем Ю.П. Куражковського. Подальший розвиток природокористування як наука одержує в роботах Арманда Д.Л., Саушкіна Ю.Г., Струміліна С.Г. та інших авторів. Виділилось два напрямки щодо визначення суті природокористування: географічний та економічний. Перший підхід трактує природокористування як ресурсокористування, діяль-

ність щодо вивчення, відтворення і збагачення природних ресурсів, зберігання і покращення навколишнього середовища, охорони природних багатств. Однак наведене визначення, на нашу думку, безпосередньо не пов"язано з проблемою взаємовідношень суспільства і природи. В зв"язку з тим, що ресурсокористування і охорона природи нерозрідільно пов"язані з матеріальним виробництвом і господарською діяльністю, економічний підхід найбільш адекватно відбиває проблеми природокористування у регіоні.

Інакше кажучи, з економічної точки зору природокористування являє собою складний діалектичний процес, який відбиває певний рівень розвитку продуктивних сил і певні сторони виробничих відносин. Тому він несе два відносно самостійних функціональних навантаження. Перше - техніко-господарське, воно характеризує перетворення елементів природного середовища в елементи розвитку продуктивних сил. Друге - соціально-економічне, відбиває процес природокористування в ракурсі виробничих і економічних зв"язків, які складаються відносно присвоєння, споживання і відтворення природних благ. Обидві сторони процесу природокористування тісно взаємопов"язані і обумовлюють одна одну.

Посилення ролі економічного підходу при вирішенні проблем природокористування обумовлює необхідність більш пильної уваги до управлінської тематики в цій галузі.

3.2 Рішення сучасних проблем природокористування на території великого промислового міста неможливо без певної системи господарського управління, яке можна уявити як об"єднання трьох послідовних етапів. По-перше, в основі системи управління природокористування лежить глибокий, всебічний аналіз і оцінка екологічного стану території, що досліджується. По-друге, одержані результати аналізу та диференційованої оцінки районів міста виступають вихідним матеріалом для встановлення диференційованої екологічної ренти: плати за користування природними ресурсами. Завершальною ланкою системи управління природокористуванням є дієвий регіональний організаційно-економічний механізм, який охоплює питання планування, стимулювання та фінансування природокористування та забезпечення відтворення природних умов виробництва і існування людини взагалі. Розглянемо ці етапи послідовно.

Запропоновано алгоритм проведення комплексного багатомірного статистичного аналізу і оцінкі екологічно несприятливих районів, розроблений з урахуванням даних про функціональні характеристики районів.

Розроблений в дисертації алгоритм аналізу екологічного стану території передбачається використовувати на стадії передпланових досліджень для диференціації сукупності міських адміністративних районів на "класи" за станом екологічного благополуччя. Необхідність розробки такого алгоритму обумовлена рядом причин. По-перше, важко визначити стандарти забруднення при наявності лише спірної технологічної та біологічної інформації. По-друге, застосування і примусовий вплив законодавчого контролю і стандартів можуть виявитись складними і дорогими. По-третє, урядові органи та заклади, які повинні розробляти і вживати заходи боротьби з забрудненням навколишнього середовища, з цим питанням поки що не справляються.

Запропонований метод виділення елементів з певним станом екологічного благополуччя оснований на дослідженні структури множини, елементами якої є образи об"єктів, що спостерігаються в просторі інформативних властивостей. Перевагою цього методу є те, що ніяких постійних рубежів, які відповідають зонам екологічного благополуччя елементів, не назначається. Для нової системи елементів що спостерігаються, ці зони визначаються наново, що є свого роду адаптацією до умов життєдіяльності регіону.

Завдання полягає ось в чому: хай $Q = \{q_i\}$, $i = \overline{1,N}$ - множина об"єктів /елементів/, кожен з яких характеризується набором ознак - Ψ_j, $j = \overline{1,k}$

Кожному об"єкту $q_i \in Q$ при допомозі набору ознак Ψ_j відповідає деякий вектор їх значень / Z_i /:

$$Z_i = \{x_{i1}, x_{i2}, \dots, x_{ik}\}$$

На основі даних, що містяться в множині значень ознак $Z = \{Z_1, \dots, Z_n\}$, множину об"єктів Q необхідно розбити на раніше задане число L груп, яке менше, ніж кількість вихідних елементів, так щоб:

1. кожний об"єкт q_i належав одній і тільки одній множині розбиття;

2. об"єкти, що належать одному й тому же кластеру, мали б

один рівень екологічного благополуччя;

3. об"єкти, що належать різним кластерам, мали б різний рівень екологічного благополуччя.

Розбиття повинне задовольняти деяким обмеженням і деяким критеріям оптимальності. Глобальним критерієм оптимальності для побудови розбиття $Q = \{Q_i\}$, $i = \overline{1,L}$ виступає вимога максимізації однорідності елементів у кластерах.

У роботі використаний комбінований метод вирішення завдання кластерізації, тобто всі елементи, що опосередкуються, були описані змішаним складом ознак. Це означає, що поряд з кількісно виміреними ознаками були використані і кількісно невимірені ознаки: номінальні і порядкові.

Схема проведення кластерізації запропонована ученими МЕСі, використовувана схема основана на побудові об"єднаної матриці подібності, яка дозволить оцінити не тільки міру подібності між окремими елементами, але й порівняти число кількісних і якісних ознак.

У проведеному дослідженні з якості ознак, що характеризують окремі елементи сукупності /тобто адміністративні райони м. Харкова/, вибрані показники, що відбивають антропотехногенне навантаження на міські території: загальна чисельність населення, що проживає на території району; середньосписочна чисельність працюючих /в галузевому розрізі/; кількість автомобільного транспорту, зареєстрованого на території району / в тому числі, за типами власності і видами автотранспорту / ; площа територій; площа зелених насаджень в районі; оснащеність транспортними магістралями; наявність рік і водоймищ і т.д.

По цих показниках проводилася диференціація адміністративних районів міста за станом екологічного благополуччя. Після проведення статистичного аналізу дев"ять адміністративних районів м. Харкова були згруповані по трьох класах або кластерах. В перший кластер було включено п"ять міських адміністративних районів - Орджонікідзевський, Жовтневий, Фрунзенський, Комінтернівський і Ленінський. Ці райони розташовані в південній частині міста і утворюють його промислово - функціональну зону. Цю групу районів можна охарактеризувати як екологічно "бруднну".

В другий кластер увійшло два адміністративних района - Червонозаводський і Київський. Цю групу складають так звані "умовно чисті" райони.

Дзержинський і Московський райони складають третій кластер. Ці райони являють собою "спальну" зону міста і їх можна охарактеризувати як екологічно "чисту" / мал.1 /.

Правильність проведеної диференціації міських адміністративних районів на групи за станом екологічного благополуччя підтверджується статистичними та розрахунковими матеріалами про стан навколишнього середовища в місті / у дисертації наведені ці матеріали /.

Групи міських районів, виділені за допомогою кластерного аналізу, покликані стати основою для обчислення екологічної диференційної ренти, яка в свою чергу може забезпечити дотримання принципу "платності" для всіх видів природних умов і ресурсів.

3.3. Зараз практично повсюди визнається необхідність остаточного переходу на принцип платності усіх природних умов і ресурсів. Однак, в літературі продовжуються суперечки про те, які саме природні умови і ресурси можна оцінити з економічної точки зору і яким чином це можна виразити у вартісній формі.

У зв"язку із специфікою міського середовища як об"єкта природокористувальної діяльності особливе місце серед природних умов і ресурсів належить міським землям.

Основою розрахунку плати за міські землі, яка б стимулювала ресурсозбереження і зменшення викидів забруднюючих речовин, а також стала б джерелом фінансування природоохоронних заходів, може стати екологічна диференціальна рента. Даний вид ренти виникає у зв"язку з наявністю об"єктивної диференціації екологічних умов життєдіяльності населення. Рента є формою додаткового доходу населення, яке проживає у відносно кращих екологічних умовах, тобто це фактично різниця у вартості життя людини в різних міських адміністративних районах за станом екології.

Екологічна рента існує в трьох формах : диференціальна рента I, диференціальна рента II і монопольна рента.

Екологічна ситуація м. Харкова

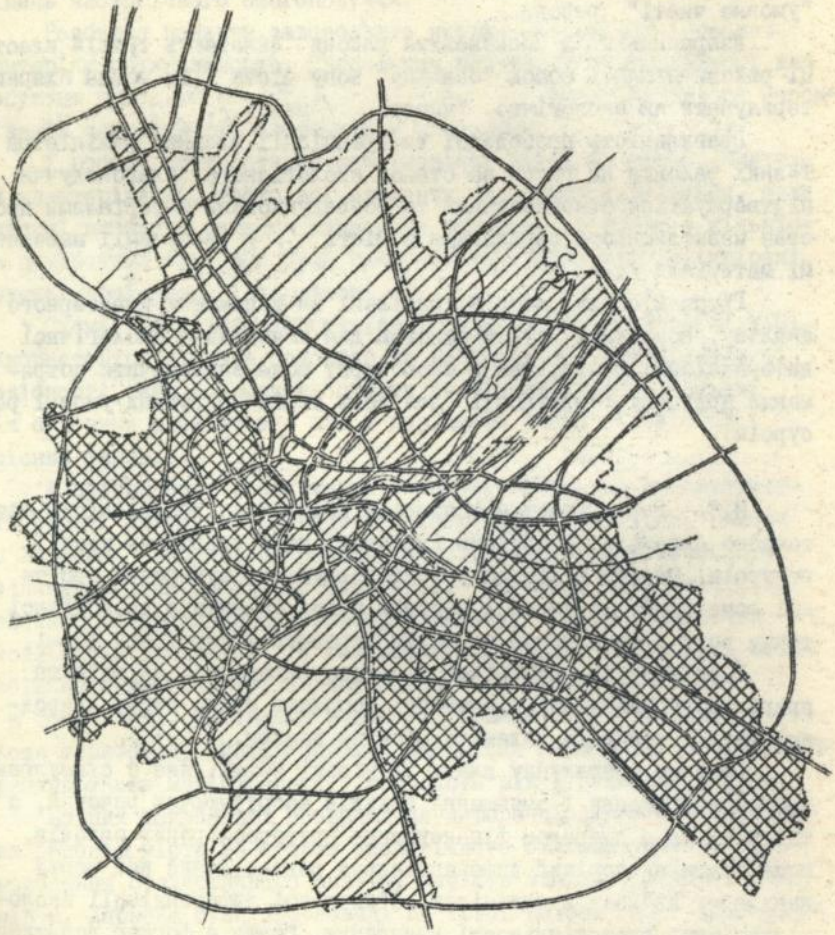

Умовні позначення

Угруповування адміністративних районів м. Харкова до стану екологічного благосприяння

▩ „забруднені"

▨ „умовно чисті"

▧ „чисті"

Кордони

—·—·— міста   – – – – районів

Мал. 1.

Диференціальна екологічна рента І - це додатковий чистий доход, який утворюється у населення, що проживає на більш "чистій" території і користуються кращими з екологічної точки зору умовами. Громадяни, що користуються кращими екологічними умовами території, витрачають меньші кошти по утриманню житла, на одяг, суспільний транспорт і інші елементи системи життєдіяльності порівняно з громадянами, що живуть в гірших екологічних умовах. Тому індивідуальна вартість життя нижча у громадян тих районів, де кращі екологічни умови. Різниця між суспільною і індивідуальною вартістю життя і є диференціальною рентою І. Ці доходи повинні вилучатися на користь власника землі в зв"язку з його монополією на землю як на об"єкт господарювання.

Поряд з диференціальною рентою І утворюється диференціальна екологічна рента П. Остання є однією з форм надлишкового продукту, який здійснюються внаслідок різної інтенсивності витрат, що послідовно робляться на одній і тій же території при відносно однакових екологічних умовах життєдіяльності. Виникненя диференціальної екологічної ренти П обумовлено послідовними витратами на природоохоронні заходи, а також відновленням упорядкуванням і озелененням території, архітектурним удосконаленням, створенням рекреаційних зон та іншими заходами, спроможними підняти на більш високий рівень якість середовища проживання. В цьому випадку все населення "збагаченої" території одержує без будь яких зусиль і праці додаткові доходи, користуючись результатами господарської діяльності місцевих органів влади, організацій і підприємств, які і мають право власності на такого роду додатковий доход.

Способом вилучення диференціальної ренти повинні стати рентні платежі, плата за міські землі, величина яких залежить від екологічного благополуччя території.

Роль екологічної диференціальної ренти значно зростає внутрі великих міст. Це відбувається тому, що в межах великого промислового міста окремі мікрорайони істотно відрізняються за якістю середовища проживання. Основою для диференціації міських адміністративних районів за станом екологічного благополуччя може стати комплексний статистичний аналіз, запропонований в розділі 1. Користуючись даними статистичного аналізу, можна сказати, що

для групи "брудних" районів міста ставки плати за земельні ділянки і природні умови мають бути мінімальними, а для районів екологічно "чистих" - максимальними.

3.4. В умовах утвердження ринкових відношень і структур стало можливим застосування нових методів управління системою природокористування на базі створення фінансової корпорації території.

Однією з найважливіших функцій управління природокористуванням є фінансування природоохоронних заходів. Централізоване і переважно галузеве фінансування цієї діяльності не може забезпечити збалансований еколого-економічний розвиток регіонів, а також окремих міст.

Використовуючи переваги регіонального управління природокористуванням в міському середовищі /порівняно з галузевим/, можна вирішити дві важливі проблеми.

По-перше, при регіональному підході до організації природокористування з"являється можливість виходити з законів функціонування природних підсистем регіону в їх інтегральній сукупності. Саме це і створює умови для формування на певній території структур управління, орієнтованих на формування так званих супровідних та комплексоутворюючих виробництв, які забезпечують комплексне і раціональне споживання природних ресурсів.

По-друге, виникає складна проблема інвестування бюджетних коштів і коштів позабюджетних фондів в еколого-економічний розвиток території, залучення коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів, управління бюджетними фінансовими ресурсами.

Одним із способів рішення даних проблем могло б стати створення фінансової корпорації території /мал.2 /, функцією якої повинно стати фінансування комплексного соціально-економічного розвитку регіону, в тому числі вирішення питань екології та природокористування.

Мета створення фінансової корпорації /чи фінансової холдингової компанії/ - максимально ефективне використання внутрішніх грошових коштів території, а також створення умов для широкого залучення зовнішніх фінансових ресурсів. В структурі фінансової корпорації повинні бути присутніми елементи, які дозволяють в повній мірі акумулювати грошові кошти і здійснюва-

Схема організації фінансової корпорації
території (регіона).

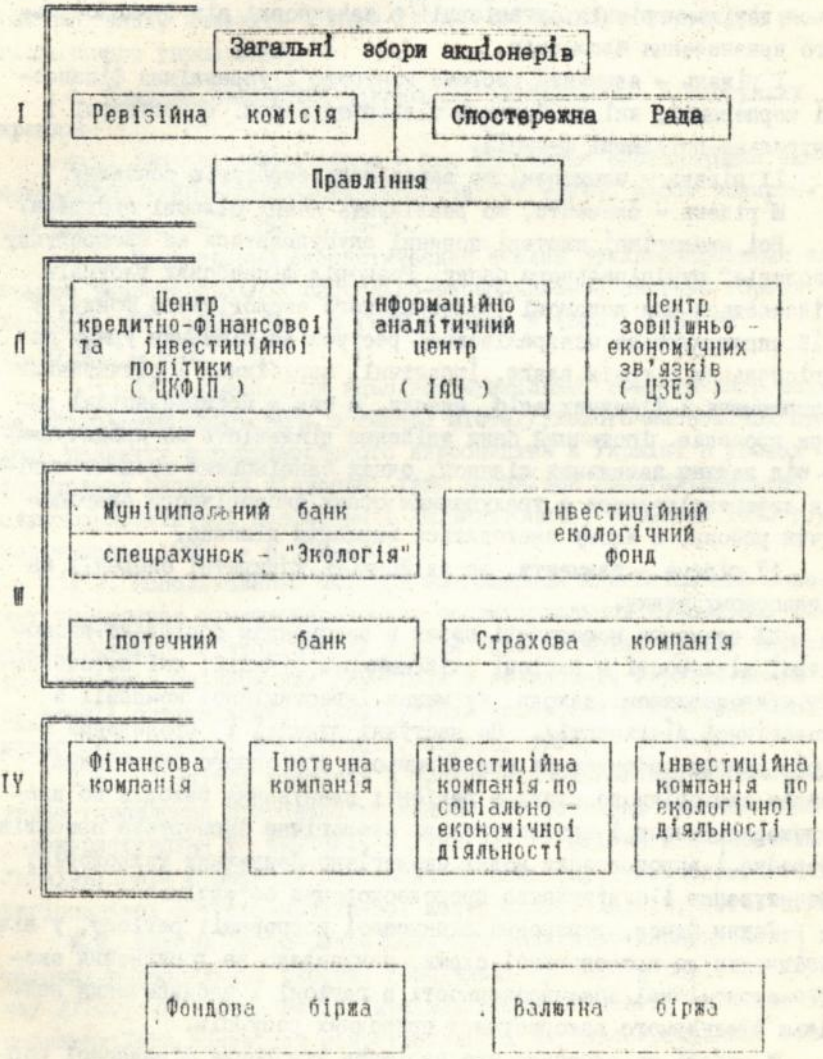

Мал. 2

ти ефективний контроль за їх використанням.

В організаційній структурі фінансової корпорації виділяється декілька рівнів організації в залежності від функціонального призначення елементів.

І рівень - елементи системи контролю і управління фінансової корпорації, які здійснюють цілеспрямування, нормотворчі і контрольно-регулюючі функції.

ІІ рівень - елементи, що виробляють стратегію розвитку.

ІІІ рівень - елементи, що реалізують певні цільові програми.

Всі екологічні платежі повинні акумулюватися на спецрахунку "Екологія" муніципального банку. Розподіл фінансових ресурсів здійснюється при допомозі інвестиційного екологічного фонду, у якій спрямовуються централізовані ресурси за рішенням уряду та регіональних органів влади, інвестиції зарубіжних і вітчизняних підприємств і фізичних осіб, внески, а також приватизаційні папери громадян. Іпотечний банк здійснює діяльність по кредитуванню під заклад земельних ділянок, однак банківський процент повінен диференціюватися з урахуванням стану екологічного благополуччя району, в якому знаходиться закладна ділянка.

ІУ рівень - елементи, що здійснюють конкретні операції на фінансовому ринку.

Ці елементи корпорації поряд з виконанням соціально-економічної діяльності в регіоні здійснюють ряд функцій, які передбачають природоохоронні заходи /у межах інвестиційної компанії з екологічної діяльності/. Це наступні функції : проведення обмірів рівнів забруднення навколишнього природного середовища; аналіз екологічного стану в регіоні; планування заходів по природокористуванню і прогнозування; екологічна експертиза проектів, розробка і впровадження нових екологічно безпечних технологій; проектування і будівництво природоохоронних об"єктів.

Таким чином, утворення фінансової корпорації регіону, у відповідності до пропонованої схеми, направлено на досягнення еколого-економічної збалансованності в регіоні і забезпечення найбільш ефективного використання природних ресурсів.

У роботі передбачено три варіанта утворення фінансової корпорації. Перший - утворення фінансової корпорації "зверху", тобто коли засновниками виступають міські /територіальні/ органи влади.

Другий підхід полягає у формуванні юридично самостійних підприємств /фондів/ "знизу" за участю юридичних і фізичних осіб. Третій підхід містить в собі елементи першого і другого. В залежності від того, який варіант утворення корпорації буде використаний, залежить і міра її самостійності в структурі регіонального управління.

4. Основні положення дисертації опубліковані в наступних працях:

4.1. Экологическая рента - как важнейшая составляющая экономической оценки природных ресурсов//Сб.научн. работ аспирантов ХГУ.-Харьков, 1992, с.92-95.

4.2. Комплексный статистический анализ функционирования элементов территориальной социально-экономической системы города. - Харьков: ХГУ, 1993. Деп. в ГНТБ Украины № 1503 - Ук93 от 19.07.93. - 9 с.

4.3. Агропромисловий комплекс приміської зони та його вплив на навколишнє середовище великого міста//Еколого-економічні проблеми розвитку агропромислового виробництва в Україні в умовах формування ринкових відносин: Тези доповідей республіканської науково-практичної конференції /м.Мелітополь, вересень 1993 р./ - Мелітополь: 1993. - с.132-133.

4.4. Использование методов многомерной классификации в задачах управления функционированием территориальных подсистем. /Адміністративно-територіальний устрій України крізь призму інтересів регіонів та держави/ //Регіони в незалежній Україні:пошук стратегії оптимального розвитку:Тези доповідей міжрегіональної науково-практичної конференції.-Харків, 1994. - с.51-52.

4.5. О рентных платежах в организационно-экономическом механизме управления природопользованием /Регіональні проблеми природокористування та екології в Україні/ //Регіони в незалежній Україні:пошук стратегії оптимального розвитку:Тези доповідей міжрегіональної науково-практичної конференції.-Харків, 1994.-с.85-86.

4.6. Модель Зипфа-Медведкова как индикатор иерархичности городских региональных систем. /Соціальні процеси в регіонах України/ //Регіони в незалежній Україні: пошук стратегії оптимального розвитку:Тези доповідей міжрегіональної науково-практичної конференції. - Харків, 1994. - с.28-29. /співавт. Голіков А.П., Маслюк Л.І., Юрченко С.О./.

Naidenova M.V. The management of system of nature using in a big city.

The thesis (manuscript) for awarding the candidat degree in Economy (speciality N 08.02.03 - management, planning and state regulation of economics, Kharkov State University, Kharkov, 1995.

In this paper in the organization - economical mechanism of management of nature using on the territory of a big indastrial centre are grounded. It was established that the regional approach to the solving of problems of management is the most effective one, it is offered to use the modification of the cluster - analysis as the basis for the execution of planning of nature protection. The sheme of organization of financial corporation on the territory (or the financial holding company), which must provide the financing of nature using activity is also considered in the work under discation.

Найденова М.В. Управление системой природопользования большого города.

Диссертация (рукопись) на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности N 08.02.03. - управление, планирование и государственное регулирование экономики, Харьковский госуниверситет, Харьков, 1995.

Обосновываются изменения в организационно-экономическом механизме природопользования на территории крупного промышленного центра. Установлено, что наиболее эффективным является региональный подход к решению проблем управления природопользованием; в качестве основы для осуществления природоохранного планирования предлагается использовать модификацию кластер-анализа. Рассматривается схема организации финансовой корпорации территории (или финансовой холдинговой компании), которая обеспечит финансирование природопользовательской деятельности.

Ключові слова :

Природокористування, велике місто, механізм управління

Підписано до друку 27.02.95 р.

Об'єм 1 д.а. Уч.друк. а. 0,75

Формат паперу 60х84

Тираж 100 пр. Зам. 22/47

Друкарня ХВУ, пл. Свободы, 6